

<https://doi.org/10.53656/his2022-6-5-mon>

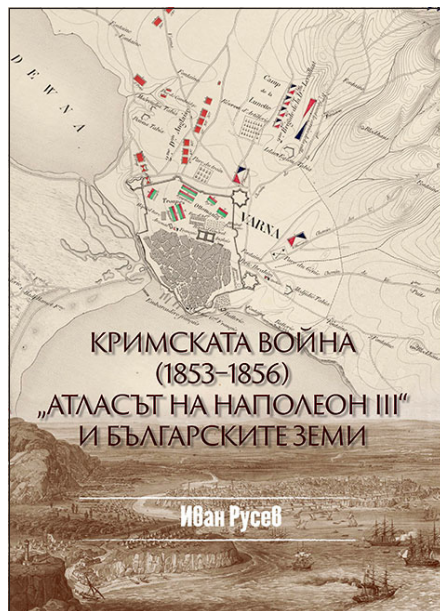
Reviews and Annotations
Рецензии и анотации

МОНОГРАФИЯ ЗА КРИМСКАТА ВОЙНА (1853 – 1856) И БЪЛГАРСКИТЕ ЗЕМИ, ПРЕДСТАВЕНИ ПОСРЕДСТВОМ ОРИГИНАЛЕН ФРЕНСКИ ИЗТОЧНИК ОТ ЕПОХАТА

Д-р Любомир Кръстев

Софийски университет „Св. Климент Охридски“

Кримската война и нейното важно значение за историята на българските земи отдавна предизвиква интерес у редица наши изследователи. Сред тях могат да се открият изявени български историци като Пламен Митев, Иван Първев, Мария Тодорова, краеведи като Анастас Ангелов и др. Вероятно едни от най-задълбочените изследвания, посветени на тази тема, са тези на чл.-кор. проф. д.и.н. Иван Русев. Неговият интерес към различни аспекти и проявления на Кримската война по българските земи е засвидетелстван от множеството му публикации по тази тема на френски, английски и български език (Roussev 2010; Roussev 2019a; Roussev 2019b; Roussev 2007). Много от тях са в престижни международни издания (Roussev 2011a; Roussev 2011b; Roussev 2013; Roussev 2021a; Roussev 2021b). За радост на българския читател този път Иван Русев представя на български език една изключително интересна книга за Кримската война. „Кримската война (1853 – 1856), „Атласът на Наполеон III“ и българските земи“ дава възможност на българската аудитория да се докосне до един рядък и ценен документ. Това е военен атлас, създаден във връзка с дейността на съюзниците, най-вече френската армия, в българските земи (и не само) в годините на Кримската война. Атласът съдържа много ва-

жна информация за българската история, особено за Източна България през 50-те години на XIX в. Част от тази информация не може да се открие в други извори, и това прави атласа значим документ за родната историография.

Освен частта, в която са представени картите, които са в голям формат, цветни и с хубаво цялостно оформление, позволяващо на читателя да се ориентира за ключови събития от войната, книгата съдържа подробни бележки, коментари и разяснения. Чрез тях фактически са изяснени редица детайли от войната. Подробните обяснения на Иван Русев всъщност помагат в значителна степен този документ да разкрие тайните си и за непосветените в тази тема. Следва да се подчертае, че без несъмнено трудоемко изготвените легенди и топографски уточнения, удобно представени като готови табла, както и данни за армиите и техните звена, атласът, сам по себе си, не би бил особено достъпен за преобладаващата част от читателите. Но това не е така именно поради положения огромен труд от страна на автора педантично да обърне внимание на всяко населено място, на всяка войскова част и нейното придвижване и на важни места по картите от военно естество – географски (хребети, плата, реки), но и също обекти от стратегическо и тактическо естество, като извори, чешми и пр., които за военните нужди имат голямо значение.

В структурно отношение книгата може да се раздели на две части. В първата авторът въвежда аудиторията в проблематиката на Кримската война. Тук си проличава рутината от дългите години на работа по темата, защото с удивителна лекота Иван Русев успява да представи най-важните събития от войната и акцентира върху нейната роля за българската история. Това е допълнено от непосредствен историографски преглед, който обхваща българските изследователи, които в годините са допринесли за изясняването на редица въпроси около темата за Кримската война по българските земи. Разгледани са много интересни въпроси. Такъв е например този за пожара във Варна, отношението на местното население към съюзниците, действията на османските власти спрямо българското население. Може би най-любопитно е как офицерите и войниците от армиите на западните сили виждат българските земи и българите. Заедно с предговор към атласа, тази първа част на книгата е представена в 31 страници (7 – 38). Втората част на книгата е същинският атлас (39 – 147). Там се намира оригиналното съдържание на атласа, както и „кратко хронологично изложение на основните събития от Източната война през 1854, 1855, 1856 г.“. Както авторът правилно е отбелязал, тази хронологична таблица всъщност е много подробна и дава добра представа за последователността на събитията. Има множество цветни илюстрации, както е в духа на тогавашната епоха подобни луксозни издания да притежават значително количество цветни изображения. Има и графики, литографии и пр.

Картите, представени в книгата на Иван Русев, са преди всичко онези, които се отнасят до българските земи. Една от основните цели на книгата

Иван Русев е формулирана така: „настоящата книга има скромната амбиция да направи този исторически извор [атласът на Наполеон] по-широко достояние у нас.“ (с. 25). Тази цел според мен е постигната успешно. Атласът по този начин е достъпен и по всяка вероятност книгата на Иван Русев ще бъде интересна не само на любителите на военната история, но може и с голяма доза сигурност да се предположи, че ще бъде използвана от студентите историци при подготовката за техните семинари. Картите и изображенията, като цяло, са любим тип документи и чрез подробните бележки тяхното обсъждане може да предизвика интересни и задълбочени дискусии. Кримската война е воден не само в българската история. Тя засяга пряко международните отношения в средата на XIX в. Последствията ѝ са от съществена важност както за Балканската, руската и османската история, така и за цялостната международна обстановка в Европа през втората половина на века. Затова вярвам, че атласът, който Иван Русев представя на нашето внимание, е задължителен за всеки, който се интересува от тези въпроси.

ЛИТЕРАТУРА

- РУСЕВ, И., 2010. Кримската война (1853 – 1856) и изграждането на първите телеграфни линии в българските земи. По новооткрити документи от френските архиви. В: Сб. „*Sine ira et studio. Изследвания в памет на проф. Зина Маркова*“. София: Проф. Марин Дринов, 361 – 373. ISBN 978-954-322-344-2.
- РУСЕВ, И., 2019а. За хронологията и някои дискуссионни въпроси относно появата и ползването на телеграфа през Кримската война (1853 – 1856 г.). В: *История и култура на България и българите (IX – XIX в.). Исторически изследвания и археологически приноси в памет на проф. д-р Валентин Плетньов. Acta Musei Varnaensis XIII – 2*. Гл. ред. проф. д.и.н. Иван Русев. Варна: ОНГЪЛ, 289 – 310. ISBN 978-619-7373-68-4.
- РУСЕВ, И., 2019б. Криза по време на война? Кримската война (1853 – 1856) – различната война. *Известия на Центъра за стопанско-исторически изследвания*. Т. IV. *Кризи и стопанско развитие през вековете*. 52 – 65.
- ROUSSEV, I., 2007. Conférence scientifique internationale, consacrée à la Guerre de Crimée (Varsovie, 3 – 5 octobre 2007). *Etudes balkaniques*. 4, 178 – 183.
- ROUSSEV, I., 2011a. Un épisode de la modernisation des Balkans à l'époque de la Guerre de Crimée (1853 – 1856): la France, l'Angleterre et la construction des premières lignes télégraphiques dans l'Empire ottoman. In: BOREJSZA, J. (ed). *The Crimean War 1853 – 1856*.

- Colonial Skirmish or Rehearsal for World War? Empires, Nations, and Individuals*. Warszawa: Wydawnictwo Neriton, Institut Historii PAN, 469 – 490.
- ROUSSEV, I., 2011b. Varna et les missions françaises durant la guerre de Crimée (1853–1856). In: İNAN, K.; DURSUN, Y. (eds). *CIEPO (Osman Öncesi ve Osmanlı Araştırmaları Uluslar arası Komitesi XVII. Sempozyumu Bildirileri Trabzon: 18 – 23 Eylül 2006)*, Trabzon: KTÜ Karadeniz Araştırmaları Enstitüsü, 575 – 582.
- ROUSSEV, I., 2013. Quelques aspects du regard balkanique sur la guerre de Crimée et les soldats français. Postface. in: Camille Allard. *Entre mer Noire et Danube. Dobroudja 1855*. Texte édité et présenté par Bernard Lory. Postface d'Ivan Roussev. Paris: Ed. "Non Lieu", 233 – 247. ISBN 978-2-35270-135-4.
- ROUSSEV, I., 2021a. The telegraph in the Crimean War. In: *The Routledge Handbook of the Crimean War*, 310 – 319. ISBN 9780367217723.
- ROUSSEV, I., 2021b. Varna and the Crimean War. in: *The Routledge Handbook of the Crimean War*, 303 – 309. ISBN 9780367217723.

REFERENCES

- ROUSSEV, I., 2010. The Crimean War (1853 – 1856) and the construction of the first telegraph lines in the Bulgarian lands. From documents from the French archives. In: „*Sine ira et studio. Research in memory of Prof. Zina Markova*”. Sofia: Prof. Marin Drinov, 361 – 373. ISBN 978-954-322-344-2.
- ROUSSEV, I., 2019a. Regarding the Chronology and questions currently under discussion on the emergence and use of the telegraph during the Crimean War (1853 – 1856 r.). In: *History and culture of Bulgaria and the Bulgarians (9th – 19th C.). Historical Research and Archaeological contributions in memory of Prof. Valentin Pletniov. Acta Musei Varnaensis XIII – 2*. Prof. Ivan Roussev (ed.). Varna: ONGAL, 289 – 310. ISBN 978-619-7373-68-4.
- ROUSSEV, I., 2019b. Wartime Crisis? The Crimean War (1853 – 1856) – the Different War. *Proceedings of the Centre for Economic History Research*. IV, 52 – 65.
- ROUSSEV, I., 2007. Conférence scientifique internationale, consacrée à la Guerre de Crimée (Varsovie, 3 – 5 octobre 2007). *Etudes balkaniques*. 4, 178 – 183.
- ROUSSEV, I., 2011a. Un épisode de la modernisation des Balkans à l'époque de la Guerre de Crimée (1853 – 1856): la France, l'Angleterre et la construction des premières lignes télégraphiques dans l'Empire

- ottoman. In: BOREJSZA, J. (ed). *The Crimean War 1853 – 1856. Colonial Skirmish or Rehearsal for World War? Empires, Nations, and Individuals*. Warszawa: Wydawnictwo Neriton, Institut Historii PAN, 469 – 490. ISBN 978-83-7543-207-7.
- ROUSSEV, I., 2011b. Varna et les missions françaises durant la guerre de Crimée (1853–1856). In: İNAN, K.; DURSUN, Y. (eds). *CIEPO (Osman Öncesi ve Osmanlı Araştırmaları Uluslar arası Komitesi XVII. Sempozyumu Bildirileri Trabzon: 18 – 23 Eylül 2006)*, Trabzon. Trabzon: KTÜ Karadeniz Araştırmaları Enstitüsü, 575 – 582.
- ROUSSEV, I., 2013. Quelques aspects du regard balkanique sur la guerre de Crimée et les soldats français. Postface. In: Camille Allard. *Entre mer Noire et Danube. Dobroudja 1855*. Texte édité et présenté par Bernard Lory. Postface d'Ivan Roussev. Paris: Ed. “Non Lieu”, 233 – 247. ISBN 978-2-35270-135-4.
- ROUSSEV, I., 2021a. The telegraph in the Crimean War. In: *The Routledge Handbook of the Crimean War*. 310 – 319. ISBN 9780367217723.
- ROUSSEV, I., 2021b. Varna and the Crimean War. In: *The Routledge Handbook of the Crimean War*. 303 – 309. ISBN 9780367217723.

**A MONOGRAPH ON THE CRIMEAN WAR (1853 – 1856)
AND THE BULGARIAN LANDS, PRESENTED THROUGH
AN ORIGINAL FRENCH SOURCE FROM THE AGE**

✉ **Dr. Lubomir Krustev, Assist. Prof.**

ORCID ID: 0000-0003-3977-4970

Department of Modern and Contemporary History

Faculty of History

University of Sofia

Sofia, Bulgaria

E-mail: lckrustev@uni-sofia.bg